

Kocatepe İslami İlimler Dergisi
Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399


cilt / volume: 4 • sayı/issue: 2 •(Aralık/December 2021): 259-282

**4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Öğreticileri Etkileyen Unsurlar
(Denizli Örneği)**

*Factors That Affect Instructors in Qur'an Teaching Courses for the
Ages between 4 to 6 (Denizli Case)*

Ali ÖNCÜ

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Asst. Prof., Pamukkale University Faculty of Theology Department of Religious Education.
Denizli, Turkey

✉ aoncu@pau.edu.tr  orcid.org/0000-0001-8033-0795

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 03.09.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 24.11.2021

Yayın Tarihi / Published: 30.12.2021

Atıf/Cite as: Öncü, Ali. "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Öğreticileri Etkileyen Unsurlar (Denizli Örneği)". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 4/2 (Aralık 2021): 259-282. <https://doi.org/10.52637/kiid.991020>

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Published by: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid> • kiid@aku.edu.tr



This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC 4.0) International License / Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslar arası Lisansı altında lisanslanmıştır.

4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Öğreticileri Etkileyen Unsurlar (Denizli Örneği)*

Öz

4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğretmenler üzerine yürütülen bu çalışmada Kur'an kursu öğreticiliği yapmayı etkileyen faktörler araştırılmıştır. Bu konunun araştırılma nedeni öğretmenlerin mesleklerini icra etmesine etki eden durumları tespit etmek ve Kur'an kurslarında yürütülen eğitim faaliyetlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunmaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Denizli/Merkezefendi ve Denizli/Pamukkale'de görev yapan 19 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Kur'an kursu öğretmenleri seçilirken ölçüt örnekleme kullanılmış ve ölçüt olarak da en az iki yıl görev yapma şartı konulmuştur. Araştırma verileri katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiştir. Bu görüşmelerde katılımcılara; "Kur'an kursu öğreticisi olmak sizin için ne ifade ediyor? Sizi temelden dönüştüren veya etkileyen bir olay, durum ya da süreç yaşandı mı? Öğrencilerle olan ilişkilerinizi kendi açıınızdan nasıl tanımlarsınız? Sınıfta kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Sınıfta kendinizi ne olarak görüyorsunuz? Müfredatı uygularken konuları olduğu gibi mi yoksa çocuklara göre mi işliyorsunuz?" gibi sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde öğretmenleri olumlu etkileyen sınıf içi faktörlerin başında öğrencilerle iyi ilişkiler kurabilmek ve öğretmek kadar öğrenmekten de keyif almak gelmektedir. Öğrenmeye açık olan Kur'an kursu öğretmenleri kendilerini mutlu hissetmekte ve başarılı olduklarına inanmaktadır. Bir problemle karşılaştığında inisiyatif alma becerisine sahip olan öğretmenler de sınıfta kendilerini rahat hissetmekte ve işlerini iyi yaptıklarını düşünmektedir. Öğreticiler, yaş grubu nedeniyle öğrencilere temel atıklarını ve bu durumun yaptıkları işin faydalı olduğuna inanmalarını sağladığını belirtmektedir. Öğreticileri olumlu yönde etkileyen sınıf dışı faktörlerin başında velilerle iletişim kurabilme becerisi yatmaktadır. Velilerle iletişimin en önemli yönü onların beklentilerini yönetilme becerisidir. Kur'an kursu öğretmenlerine gerek rahat bir çalışma ortamı sağlamak gerekse de ihtiyaç duydukları materyalleri sağlamak kurumsal desteği hissetmeleri anlamında oldukça önemlidir. Ayrıca alanında uzman olan kişiler tarafından verilen hizmet içi seminerler onların kendilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Kur'an kursu öğretmenlerinin karşılaşmış olduğu sınıf içi problemlerin başında pedagojik yetersizlik hissi gelmektedir. Kur'an kursu öğretmenleri, öğrencilerin Kur'an okumaya geçme süresi konusunda birbirinden farklı düşüncelere sahiptir. İlk bakışta sadece bir yorum farkı gibi görünen bu durum uygulama halinde bazı sorunlar doğurmaktadır. Öğreticilerden bazıları 4-6 yaş grubunda çalıştıkları için ilahiyat lisans eğitiminde öğrendikleri bilgileri kullanamadıklarını ve bu sebeple köreltiklerini ifade etmektedir. Sınıflarında farklı gelişim dönemlerinde öğrencilerin aynı anda bulunmaları da öğretmenleri zorlayan hususlardan birisidir. Kurslarında yardımcı personel bulunmayan öğretmenler hem bakım hem öğretim işinin kendilerine kaldığını bu sebeple öğrencilerle yeteri kadar ilgilenemediklerine dikkat çekmektedir. Öğreticilerin karşılaşmış olduğu sınıf dışı problemlere bakıldığında dikkat çeken en önemli husus uzmanlaşma sorunudur. İlahiyat fakültelerinde doğrudan Kur'an kursu öğreticiliğine yönelik bir bölüm ya da eğitim olmadığı için öğretmenler göreve başladıklarında yeterli eğitimi alamamış olmaktadır. Temizlik yapmak, velilerden aidat toplamak, kursun giderleri için ödenek bulmak gibi güçlüklerle karşılaşmaları da öğretmenleri olumsuz etkilemektedir. Kursun açık kalmaya devam etmesi için yeterli öğrenci sayısına ulaşamama korkusu hisseden öğretmenler de bu durumdan olumsuz etkilendiklerini belirtmektedir. Bunun dışında velilerin kuruma karşı olan tutumları, unvan ve tabela ile ilgili problemler ve görev yapılan kursun sosyal çevresi de Kur'an kursu öğretmenlerini olumsuz etkilemektedir. Elde edilen bulgular neticesinde sonuç kısmında dile getirilen önerilerden bazıları şunlardır: Öğreticiler başarılı bir deneyim için öğrencilerle ve velilerle sağlıklı iletişim kurmaya dikkat etmelidir. Diyanet İşleri Başkanlığı geliştireceği sınıf içi materyaller ve düzenleyeceği meslek içi eğitim

* Çalışma Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 68282350/2018/G07 sayılı ve 09/09/2020 tarihli 07 toplantı sayılı izni ile yürütülmüştür.

seminerleriyle öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmaya devam etmelidir. Öğreticiler mümkün olduğunca maddi konularla muhatap edilmemelidir. Yüksek Öğretim Kurumu da Kur'an kursu öğrencilerinin mesleki olarak gerekli eğitimi almaları için ilahiyat fakülteleri ile iş birliği içinde gerekli çalışmaları yapmalıdır.

Anahtar Kelimeler: 4-6 Yaş Kur'an kursu, Kur'an kursu Öğreticisi, Okul öncesi din eğitimi, Yaygın din eğitimi, Pedagojik formasyon.

Factors That Affect Instructors in Qur'an Teaching Courses for the Ages between 4 to 6 (Denizli Case)

Abstract

In this study, which was carried out on the teachers who work in the Qur'an teaching courses for the ages of 4-6, the affecting factors of teaching in the Qur'an teaching courses were researched. The aim of this research is to detect the motivations of the educators to choose this field and to contribute improving the educational activities and events in Qur'an Teaching Courses. In this research, phenomenological pattern is used as the qualitative research pattern. The working group of the research is based on 19 teachers from Qur'an Teaching Courses in Cities of Denizli/Merkezefendi and Denizli/Pamukkale of Turkey. While deciding the instructors for the research group, criterion sampling method was used and at least 2 years of work experience was set as the requirement. Research data was obtained through face to face meetings with the participants and the following questions were asked to them in these meetings; "What does it mean to you to be a Qur'an teaching course teacher?", "Have you ever experienced an event, a situation or a process that has fundamentally effected or transformed you?", "How would you define your relationship with your students from your perspective?", "How do you feel yourself in the class room?", "What is your status from your point of view in the classroom?", "When applying the official curriculum, do you treat the subjects as they are stated or transform them according to the situations of the students?". It comes out as a result of the research, the most important class related factor that positively affect the teachers is establishing good relations with the students and enjoying self learning as well as teaching. The teachers who are open to learn new things feel happy and successful and who have the ability to take the initiative when face with a problem also feel comfortable in the classroom and think that they are good at their job. The teachers state that they structure the religious foundations of the students because of their age group and this situation makes them believe in their job and see it as more valuable. The ability to communicate with parents of the students is also one of the most important factors of outside from the classroom that positively affects teachers. The most important aspect of communication with the parents is the skill to manage their expectations to keep balance. It is quite important to provide to the instructors both a comfortable working environment and the materials that they need in order to make them feel institutionally supported. Additionally, institutional seminars given by experts in their fields also contribute to the teachers self-improvement. Another result of the study is feeling of pedagogical inadequacy that comes first as the class related problems faced by the Qur'an teaching course teachers. This teachers have different opinions about the required time for every student to learn how to read the Qur'an. This situation, which at first look seems to be only a difference of interpretation but it causes some problems in practice that will be explained in this study. Some of the teachers state that because they work in the 4-6 age group, they can't benefit properly from the knowledge that they have learned in college (the theology faculties) and as a result of this situation, they become distant to their main field that they studied as profession. The fact that gathering the students with different stages of development in the same classrooms is one of the issues that makes teaching process difficult for the teachers. The teachers, who do not have any helping staff (co-worker) in their classrooms, draw attention to the fact that they can not take care of the students' needs enough because both the caring and the teaching tasks are depend on them. When we look at the factors from outside of the classroom faced by the teachers, the most striking issue is the

problem of field specialization. Since there is no department or course for direct Qur'an course teaching in theology faculties, the teachers can not receive sufficient education to start working in this courses. Difficulties such as cleaning, collecting dues from the parents and finding allowances for the classrooms expenses also effect negatively the teachers. The worry of not reaching the sufficient number of students for the course to remain open also effect the teachers negatively. Besides all these problems, the some negative attitudes of the parents towards the institution, the problems with the titles, and the social environment of the courses also effect the teachers negatively. As a result of the findings of this study, some of the suggestions made in the conclusion part are as follows: The teachers should maintain a healthy communication with the students and their parents for a successful experience. The Presidency of Religious Affairs of Turkey should continue to contribute to the teachers by developing of the new materials that help the teachers with teaching process and should be organised more institutional training seminars for the teachers to improve them. The Teachers should not be deal with institutional financial matters as much as possible. The Higher Education Council of Turkey should also provide the necessary studies as profession in cooperation with the faculties of theology to provide teachers for the Qur'an teaching courses.

Keywords: Qur'an teaching courses for 4-6 ages, Qur'an teaching instructor, Preschool religious education, Non-formal religious education, Pedagogical formation.

GİRİŞ

Çocukluk yılları, bireyin karakterinin şekillendiği ve yetişkin hayatının temellerinin oluştuğu dönemdir.¹ Bu dönemde çocuğun gelişim ihtiyaçları dikkate alınmalı ve eğitim için gerekli şartlar ve ortam ikame edilmelidir. Birçok araştırmacının da vurguladığı gibi bu dönemdeki din eğitimi çocuk açısından önemlidir.² Çocukluk dönemi; bebeklik (0-2 yaş), ilk çocukluk(2-6 yaş: okul öncesi dönem olarak da isimlendirilmektedir.) ve son çocukluk (6-12 yaş: okul dönemi) olarak ayrılmaktadır.³

Türkiye'de devlet eliyle yürütülen din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerine bakıldığında ilk çocukluk dönemi din eğitimi ile ilgili ilk olarak Diyanet İşleri Başkanlığına (DİB) bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kursları dikkat çekmektedir. Bu kurslar eğitim öğretim faaliyetlerine 2013-2014 yılında başlamıştır.⁴ Geçen zaman içinde kurs, öğretici ve öğrenci sayısındaki artış aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde verilmiştir.⁵

Tablo 1. Kur'an Kurslarının Zaman İçindeki Değişimi

| Eğitim-Öğretim Yılı | Kurs Sayısı | Öğretici Sayısı | Öğrenci Sayısı |
|---------------------|-------------|-----------------|----------------|
| 2013-2014 | 201 | 260 | 4723 |
| 2014-2015 | 554 | 758 | 15265 |
| 2015-2016 | 2.053 | 3016 | 55321 |

¹ Mustafa Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (01 Ağustos 2004), 137.

² Mustafa Tavukçuoğlu, "Okul Öncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2002), 59; Eyüp Şimşek, "Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/4 (01 Ağustos 2004), 220; Hasan Dam, "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü, Nobel (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 14.

³ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991), 55-115.

⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı DİB, *Faaliyet Raporu 2013* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 49.

⁵ Tablo doğrudan Sağlam'ın konuyla ilgili çalışmasından alınmıştır. Bk. İsmail Sağlam, "Kur'an Kursları 4-6 Yaş Din Eğitimi Projesi ve Mevcut Durum", *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*, ed. Mehmet Bayyigit vd. (Palet Yayınları, 2020), 2/11.

| | | | |
|-----------|------|-------|--------|
| 2016-2017 | 2980 | 4849 | 87790 |
| 2017-2018 | 4327 | 7204 | 131009 |
| 2018-2019 | 5439 | 9325 | 170513 |
| 2019-2020 | 5574 | 10091 | 181806 |
| 2020-2021 | 4268 | 7643 | 87969 |

Tablo 1'e göre, 4-6 yaş Kur'an kurslarına gittikçe artan bir talep vardır.⁶

DİB'in 4-6 yaş Kur'an kurslarını faaliyete geçirmesi ve bu kursların her anlamda büyümeye devam etmesi bu konuyla ilgili çalışmaların da gün geçtikçe artmasına neden olmuştur. Bahsi geçen bu çalışmalara bakıldığında Yıldırım'ın yapmış olduğu Yüksek Lisans tezi Kur'an kurslarının faaliyete başlamasının hemen ardından yapıldığı için önemlidir.⁷

4-6 Yaş Kur'an kursları ile ilgili yapılmış olan araştırmaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Öğreticilerle yapılan görüşmelere dayalı çalışmalar:

- Kurslardaki eğitimin niteliği hakkında yapılan genel tarama çalışmaları.⁸
- Öğreticilerin yeterlilikleriyle ilgili yürütülen çalışmalar.⁹
- Kursların fiziki imkânlarına odaklanan çalışmalar.¹⁰

⁶ 2020-2021 eğitim-öğretim yılını pandemi nedeniyle bu sürecin dışında tutmak yerinde olacaktır.

⁷ Betül Yıldırım, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocuklara Din Eğitimi (Sivas İli Örneği)* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015). Konuyla ilgili diğer Yüksek Lisans Tezleri için bk. Mualla Erden, *Okul Öncesi Eğitime Temel Yaklaşımlar ve Din Eğitimi* (Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016); İbrahim Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017); Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)* (İzmir: Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018); Elif Acur, *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Büşra Kara, *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Ayşe Sevde Karaca, *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020); Betül Dinçer, *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

⁸ Muhammet Fatih Genç, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (24 Temmuz 2019), 506-521; Salih Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (15 Aralık 2019), 207-240; Muzaffer Üzümcü - Nuran Çınar, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitsel Yeterlilikleri ve Görev Yaptıkları Kurslarla İlgili Görüşleri", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (30 Haziran 2020), 7-51; Zehra Gelici, "DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*, ed. Mehmet Bayyigit vd., 2 Cilt (Palet Yayınları, 2020), 143-161; Ayşegül Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016), 33-66.

⁹ Mehmet Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019); Mehmet Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (2020), 237-261; Muhammed Ali Yazıbaşı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)", *Dini Araştırmalar* 23/57 (15 Haziran 2020), 95-116; Teceli Karasu, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51 (2019), 479-500.

¹⁰ Serkan Türkmen - Nazım Bayrakdar, "Öğretici Görüşlerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Binalarının Fiziki İmkânlar Açısından Eğitime Elverişlilik Durumu (Gaziantep İli Örneği)", *Dini Araştırmalar* 23/58 (Din Eğitimi: Prof. Dr. Beyza Bilgin Özel Sayısı) (18 Kasım 2020), 101-126.

- Kurslarda yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerine odaklanan çalışmalar.¹¹
- b) Velilerle yapılan görüşmelere dayalı çalışmalar.¹²
- c) Literatür çalışmaları:
 - Program değerlendirme çalışmaları.¹³
 - Meta-sentez çalışmaları.¹⁴

Bu araştırmanın problem cümlesini “4-6 yaş grubu öğretmenlerinin sürdürmekte oldukları vazifeye etki eden faktörler nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Çünkü 4-6 yaş grubunda öğreticinin niteliği ve mesleki tecrübesi oldukça önemlidir. Öğrencilerin yaş grubu küçük olduğu ve çoğunlukla tek bir öğreticiyle muhatap oldukları için programın hedeflemiş olduğu kazanımların elde edilmesinde öğretmenler büyük önem taşımaktadır. Bu düşünceler çerçevesinde çalışmanın amacı ise mesleki tecrübeye ve bu tecrübeyi anlamlandırmaya olumlu şekilde katkı sağlayan faktörlerin tespit edilip artırılması için yapılabilecekler hakkında fikir yürütmek, mesleki tecrübeyi ve bu tecrübeyi anlamlandırmayı olumsuz etkileyen faktörleri bulup bunların nasıl ortadan kaldırılabileceği konusunda düşündürmektir. Bu sayede gerek sayısal olarak gerekse de keyfiyet ve etki alanı olarak artmakta olan 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarına ve bu kurslarla ilgili literatüre katkı yapılacağı düşünülmektedir.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretmenlerinin mesleki deneyimlerinin araştırıldığı bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalar belli sayıda kişinin bir kavram ya da fenomenle ilgili yaşamış oldukları deneyimin ortak anlamını tespit etmeyi sağlamaktadır.¹⁵ Eğitimde kullanılan fenomenolojik araştırmaların amacı eğitim-öğretim süreci içerisinde yaşanan deneyimlerin tanımlanması, anlaşılması ve bu sayede eğitim öğretim sürecinin daha iyi hale getirilmesidir. Dolayısıyla eğitim-öğretim sürecinde yaşanan duygu, düşünce ve algıların hepsi araştırma konusu yapılabilir.¹⁶ Bu çalışmada da Kur'an kursu öğretmenlerinin bizzat öğretici olma deneyimini nasıl tecrübe ettikleri ve bu tecrübelerini etkileyen faktörler araştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Denizli'de, 4-6 yaş grubunda vazife yapmaya devam eden 19 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Fenomenolojik araştırmada katılımcıların seçilmesindeki temel kriter onların araştırılan fenomeni tecrübe etmiş olmaları, onun doğası

¹¹ Ramazan Diler, “4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Mahremiyet Eğitimi ve Önemi”, *Eskişen* 41 (2020), 623-652; Hatice Ayar, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ Öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*, ed. Mehmet Bayyigit vd., 2 Cilt (Palet Yayınları, 2020), 161-187.

¹² Ömer Demir - Rabiye Camadan, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği”, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (30 Haziran 2019), 7-38; Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği”, 33-66.

¹³ Cemal Tosun - Fatma Çapcıoğlu, “4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 705-720; Davut Doğan, “Diyaret İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (01 Aralık 2014), 201-225.

¹⁴ Ahmet Çakmak - Münir Ecer, “Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları”, *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*, ed. Mehmet Bayyigit vd., 2 Cilt (Palet Yayınları, 2020), 92-110.

¹⁵ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün vd. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 77.

¹⁶ A. Fiğen Ersoy, “Fenomenoloji”, *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*, ed. Ahmet Saban-Ali Ersoy (Ankara: Anı Yayıncılık, 2017), 95.

ve anlamıyla ilgilenmeleri ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmalarıdır.¹⁷ Dolayısıyla bu çalışmada amaçlı örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme türü seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda kullanılan ve araştırmacının problem hakkında kendisine bilgi verebilecek kişileri seçtiği örnekleme türüdür.¹⁸ Amaçlı örnekleme türlerinden olan ölçüt örnekleme ise araştırma için önemli olan durumları karşılayan kriterlerin önceden belirlendiği örnekleme çeşididir.¹⁹ Araştırmada ölçüt olarak Kur'an kurslarında en az iki yıl çalışmış olma şartı getirilmiştir. Çünkü bu sürenin Kur'an kursu öğreticiliğini deneyimlemek için yeterli olduğu düşünülmüştür. Çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2. Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri

| Katılımcı Kodu | Yaş Aralığı | Medeni Durum | Kur'an Kursu Öğreticiliğinde Mesleki Kıdemi | 4-6 Yaş Grubunda Çalışma Süresi | Öğrenim Durumu |
|----------------|-------------|--------------|---|---------------------------------|----------------|
| K1 | 26-35 | Bekâr | 2 yıl | 2 yıl | Lisans |
| K2 | 26-35 | Bekâr | 2 yıl | 2 yıl | Lisans |
| K3 | 36-45 | Bekâr | 13 yıl | 3 yıl | Lisans |
| K4 | 36-45 | Evli | 6 yıl | 3 yıl | Lisans |
| K5 | 36-45 | Evli | 3 yıl | 3 yıl | Lisans |
| K6 | 26-35 | Evli | 4 yıl | 4 yıl | Lisans |
| K7 | 36-45 | Evli | 16 yıl | 4 yıl | Lisans |
| K8 | 46 ve üstü | Evli | 15 yıl | 2 yıl | Lisans |
| K9 | 36-45 | Evli | 15 yıl | 6 yıl | Lisans |
| K10 | 26-35 | Evli | 9 yıl | 5 yıl | Lisans |
| K11 | 36-45 | Evli | 8 yıl | 5 yıl | Lisans |
| K12 | 36-45 | Evli | 14 yıl | 3 yıl | Lisans |
| K13 | 26-35 | Evli | 17 yıl | 4 yıl | Lisans |
| K14 | 36-45 | Evli | 8 yıl | 2 yıl | Lisans |
| K15 | 26-35 | Evli | 5 yıl | 2 yıl | Lisans |
| K16 | 26-35 | Evli | 8 yıl | 4 yıl | Lisans |
| K17 | 36-45 | Bekâr | 11 yıl | 5 yıl | Lisans |
| K18 | 36-45 | Evli | 8 yıl | 6 yıl | Ön Lisans |
| K19 | 36-45 | Evli | 11 yıl | 5 yıl | Ön Lisans |

Tablo 2'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Kur'an kursu öğreticilerinin 11 tanesi 36-45 yaş aralığında, 7 tanesi 26-35 yaş aralığında ve 1 tanesi de 46 yaşından büyüktür. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin 16 tanesi evli 3 tanesi de bekârdır. Yine öğretmenlerin on yedi

¹⁷ Clark E. Moustakas, *Phenomenological Research Methods* (California: Sage Publications, 2010), 89.

¹⁸ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 156.

¹⁹ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 158; Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 122.

tanisi lisans 2 tanesi de ön lisans mezunudur. Burada araştırma açısından en önemli veri, öğretmenlerin mesleki kıdemleridir. Bu açıdan tabloya bakıldığında en az süreyle çalışan öğretmenlerin çalışma sürelerinin 2 yıl olduğu görülmektedir. Bu durum da çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin mesleki deneyime dair fikir sahibi olabileceklerini göstermektedir.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Fenomenolojik desende veri toplamak için en uygun yöntem katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerdir.²⁰ Bu çalışmada da, Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 68282350/2018/G07 sayılı ve 09/09/2020 tarihli, 07 toplantı sayılı izni ile Denizli'de görev yapmakta olan 19 Kur'an kursu öğreticisiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapılırken araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme formu aracılığıyla katılımcılara şu sorular yöneltilmiştir:

- 1- Kur'an kursu öğreticisi olmak sizin için ne ifade ediyor?
- 2- Sizi temelden dönüştüren veya etkileyen bir olay, durum ya da süreç yaşandı mı?
- 3- Öğrencilerle olan ilişkilerinizi kendi açınızdan nasıl tanımlarsınız?
- 4-Sınıfta kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
- 5-Sınıfta kendinizi ne olarak görüyorsunuz(abla, öğretmen, tebliğci vb.)?
- 6-Müfredatı uygularken konuları olduğu gibi mi yoksa çocuklara göre mi işliyorsunuz?

Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses dosyası olarak kaydedildikten sonra yazılı forma dönüştürülmüş ve ön kodlama için dikkatle okunmuştur. İlk okumanın ardından yapılan kodlamayla birlikte veriler ikinci defa okunarak tekrar kodlanmıştır. Son olarak görüşmeler Maxqda 2020 programına aktarılarak manuel olarak yapılan kodlamalar program üzerinde verilerin tekrar okunmasıyla birlikte son halini almıştır. Elde edilen kodlar 2 tema ve 2 kategori ve 19 kod şeklinde ayrılarak belli bir bütünlük içinde okuyucuya sunulmuştur.

1.4. Geçerlilik ve Güvenirlik

Bu çalışmada araştırmacı çalışma grubu ile uzun süreli etkileşimde bulunmuştur. Veriler derinlik odaklı toplanmış gerektiğinde ilave sorularla görüşme derinleştirilmiştir. Çeşitlenimin sağlanabilmesi için farklı araştırmacıların yürütmüş olduğu araştırmalar incelenmiş ve bulgular kısmında bu çalışmalara değinilmiştir. Araştırmanın başlangıcında araştırma deseni hakkında, veri toplama öncesi oluşturulacak sorular hakkında, verilerin toplanmasının ardından da kodlama hakkında alandaki uzmanlardan fikir alınmıştır. Araştırmanın aktarılabilirliğin artırılması için veriler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiş, teyit edilebilirlik için de -katılımcıları gizli tutmak koşuluyla- hem ses kayıtları hem de bu kayıtların yazılı hale dönüştürülmüş dosyaları araştırmacı tarafından muhafaza edilmektedir.

2. BULGULAR ve YORUM

2.1. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Deneyimlerini Zenginleştiren Faktörler

Kur'an kursu öğretmenleriyle yapılan görüşme verilerinin analizi esnasında bazı faktörlerin onların mesleki deneyimlerine olumlu olarak katkı yaptığı ve bu deneyimi zenginleştirdiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde tespit edilen bu faktörler sınıf içi ve sınıf dışı olmak üzere iki kategori altında sunulup yorumlanacaktır.

2.1.1. Sınıf İçi Faktörler

2.1.1.1. Öğrenciden Öğrenme

Eğitim muhataba bir şey öğretme temelinde cereyan eder.²¹ Kur'an kursu öğretmenleriyle yapılan görüşmeler esnasında onların öğretmek kadar öğrenmekten de keyif aldıkları, öğrendikçe kendilerini daha mutlu hissettikleri tespit edilmiştir. K1, konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

²⁰ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 71; Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 176; Ersoy, "Fenomenoloji", 111.

²¹ Çeşitli eğitim tanımları için bk. Yıldız Kızılabdullah, "Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din", *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 42-43.

“Çocukları anlamaya ve onlar tarafında anlaşılmaaya çalışmak empati yeteneğimin de gelişmesini sağlıyor bu tek taraflı bir fayda gibi dursa da aslında çocuklara yönelik bir fayda. Bir de yetişkinlerin aksine çocukların duygu ve düşünce dünyalarının dikkatli gözlem neticesinde anlaşılır olduğunu ve yine iletişim konusunda bunun faydalı olduğunu düşünüyorum.”

K1, çocukların gözlemlenebilir hareketleri sebebiyle kendileriyle iletişim kurmanın daha kolay hale geldiğini, buradaki öğrenmede bir dönüşlülük söz konusu olduğunu, ayrıca çocukların hata yapıldığında bunu telafi etmenin mümkün olduğu gibi bazı konularda kendine ilham verdiğini düşünmektedir. Öğrencilerden öğrenme ile ilgili olarak K6, alıngan olmamayı; K7, sabretmeyi; K10 ise affetmede daha toleranslı olmayı öğrendiğini düşünmektedir.

K12, daha sabırlı ve hoşgörülü olmaya başladığına; K13, intikam ve hırs gibi kötü davranışlar olmadan da hayatın yaşanabileceğini fark ettiğine; K14, çocukların samimiyetine; K15, soyut-somut konuların ve kavramların çocuklar açısından ne kadar önemli olduğuna; K4, merhamet ve sabrının arttığına; K2 ve K3 de sabrı öğrendiğine dikkat çekmektedir. K4’ün konuyla ilgili verdiği örnek ilgi çekici olduğu için buraya doğrudan alınması uygun görülmüştür.

“Sabır konusunda örnek vermek istiyorum; bu yıl öğrencilerimden biri oldukça haylaz ve uyumsuzdu. Ama o ne kadar yaramazlık yapsa da ben daima yapıcı bir sabırla öğretmeye çalıştım. Aradan bir hafta geçtikten sonra çocuk bana “Sen ne güzel bir öğretmensin ya” dedi. O günden sonra hareketlerinde olumlu değişiklikler oldu. Eğer çocuğu severseniz çocuk bunu fark ediyor ve üzmemek için çaba sarf ediyor.”

Öğreticilerin, öğrenme meselesine yaklaşımları oldukça önemlidir. 4-6 yaş grubu öğretmenlerinin iyi bir gözlemci olabilmeleri, öğrenmeye açık olmaları, onları mesleki anlamda pozitif etkilemektedir. Bu durum döngüsel bir süreç gibi de görünmektedir: Öğrenmeye açık olma, öğrenme, mesleği daha iyi yapma ve tekrar başa dönerek öğrenmeye açık olma. Dolayısıyla öğretmenlik, öğretmeyi bilmek kadar öğrenmeye açık olmak açısından da oldukça önemlidir.

2.1.1.2. Öğrencilerle İletişim

Yapılan görüşmelerden anlaşıldığına göre Kur’an kursu öğretmenlerini olumlu olarak etkileyen en önemli faktörlerden birisi de onların öğrencilerle kurmayı başardıkları sağlıklı iletişimidir. Öğretmenlerle ilgili yapılan bir başka araştırmada da öğrencilerle iletişim onları mutlu eden hususlar arasında üst sıralarda yer almıştır.²² Öğrencilerle kurulan iletişimin etkili olmasının en önemli nedenlerinden birisi, öğretmenlerin, öğrenciler tarafından yargılanmayacaklarını ve olduğu gibi kabul edileceklerini düşünmeleridir. K6 bu durumla ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Sınıfta kendimi çok kendim gibi hissediyorum. Tek kendim olduğum yer diyebilirim... Sınıfa girdiğinizde sizi asla eleştirmeyeceğini bildiğiniz kişiler karşınızda ve koşulsuz, şartsız, şüphesiz seviyor seni. Ne yaparsan yap hoşuna gidecek. O yüzden tamamen kendim gibiyim yani.”

İletişimde muhatabın ilgi ve beklentilerini dikkate alabilmek de iletişimi etkili kılan en önemli unsurlardan biridir.²³ Öğreticiler bu konuya özellikle dikkat etmektedir: *“Onların penceresinden bakabilmek, kendi pencereimizden değil de onların penceresinden bakabilmek, onların da yani bir birey olduğunu onların da düşüncelerine değer verdiğimi...”* (K11)

Çocuklarla iletişim kurmanın önemli şartlarından birisi de esnek olabilmektir. Buradaki esneklik yukarıdaki empatiyle benzeşiyor gibi görünse de ondan ayrıldığı bazı noktalar bulunmaktadır. Çocuklar zaman zaman kendilerinden istenilen davranışları hemen yerine getiremeyebilirler, işte böyle durumlarda onlara karşı katı ve cezalandırıcı bir tutum içinde

²² Mustafa Fidan, “Mutlu Okulun Bileşenleri”, *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 7/1 (28 Haziran 2020), 116.

²³ Kasım Kocaman, “Yaygın Din Eğitimi İletişimi Sürecinde Hedef Kitlenin Özelliklerini Bilmenin Önemi”, *Turkish Studies* VIII/12 (2013), 745; Ayhan Öz, “Kaynak ve Alıcı Yönünden Etkili İletişimin Odak Noktaları ve Bunların Dinî İletişime Etkileri”, *Bilimname* 2017/33 (29 Mayıs 2017), 124.

olmak yerine anlayışlı olmak ve sabırlı davranmak gerekmektedir: “Çocuklara karşı esneğimdir, hani mesela söylenecekse onu söylerim mesela çocuğa söylerim tabi tabi o çocuğun bilmesi lazım bir defa söylerim. Ama illa onu yap, hani illa onu yap. Abdest alın çocuklar. Haydi abdest alıp da gelelim! Tamam bunu söylerim ama illa sen abdestin var mı? Şu an yok, haydi haydi hemen çabuk al gel. Mesela bunu yapmam. Çocuklar olduğu için ama normalde kendi hayatımda tabii çizgilerim var...” (K11)

Etkili iletişimin önemli hususlarından birisi de öncelikle sevgi temelinde inşa edilmesidir. Tosun ve Çapcıoğlu, yapmış oldukları değerlendirmede bu dönemdeki eğitimin entelektüel zeminden ziyade duygu temelinde inşa edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.²⁴ Kılavuz ve Yılmaz da bu dönemde öğretmen ve öğrenciler arasında sevgi bağları kurulması gerektiğini vurgulamaktadır.²⁵ K13, bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: “Öncelikler sevgi temelli. Öncelikle beni sevmeleri lazım yani her yaş grubu için bu. Hanımlarda da öyle. Kendimi sevdirmem lazım ki öğrenebilsinler. Yani benim temel düşüncem bu. Sevdirdikten sonra yani disiplin gerekiyor.”

Katılımcıların çoğu, öğrencilerle olan ilişkilerini otoriteyle dengelenmiş sevgi çerçevesinde kurmaya meyilli olduklarını düşünmektedir. Bunu yaparken de anne şefkatiyle öğretmen disiplinini birleştirilmektedir. “Aslında önce öğretmenim. Yani öğretmen gibi davranıyorum ve onlar da benim öğrencilerim ama tabi ki bir anne gibi de bazen davranmıyorum değilim. Bir anne şefkati de her zaman oluyor. Ama yeri geldiğinde de bir öğretmenin disiplinini bende görüyorlar.”(K12)

K14, anne şefkati ağır bassa da ilişkileri resmi ve duygusal olarak dengede götürmeye çalıştığını ifade ederken K15, aynı durumu “tatlı sert” olmak şeklinde dile getirmiştir. K16 da iletişimini resmi ve duygusal olarak dengede götürmeye çalıştığını belirtmiş ve çocuklara kesinlikle bağırılmaması gerektiğinin üzerinde durmuştur. K17 ise toplu iletişimi resmiyete dayandırdığını fakat ikili ilişkilerde çocuklara daha duygusal yaklaştığını belirtmiştir. K18 de hem resmi hem duygusal temelde davrandığını vurgulamıştır. K5 de resmiyetle birlikte duygusallığı tercih ederken gerektiğinde dokunsal ilişki kurmanın önemine dikkat çekmiştir. K7, K3 ve K4 de öğrencilerle olan ilişkilerini resmi ve duygusal olarak dengelemeye çalıştıklarını ifade etmiştir. K2 de içinden geldiği gibi davranmanın önemli olduğunun altını çizmiştir.

Öğrencilerle iletişim kurmak için onları sevmek, onlara şefkatle yaklaşmak gerekirken aynı zamanda otoriter bir duruşa sahip olmak da oldukça önemlidir. Çünkü sınıftaki verimlilik belli bir disiplinle mümkün hale gelmektedir.²⁶ Öğreticilerin çoğu bu durumun farkında ve öğrencilerle iletişim kurmakta herhangi bir sorun yaşamamaktadır. Öğrenciler ve aileleriyle iletişim halinde olmak, onların gelişimini takip edebilme imkânı sunmaktadır. Öğreticiler devam eden bu iletişim sayesinde olumlu geri dönüşler almaya devam etmektedir. Bu geri dönüşler Kur'an kursu öğreticilerinin yaptıkları vazifeye olan bağlılıklarını arttırmakta, onları mutlu etmekte ve başarılı olduklarını düşünmelerine sebep olmaktadır.

2.1.1.3. Başarılı Olma

Kur'an kursu öğreticileri için sınıftaki etkinliklerde başarılı olmanın önemli şartlarından birisi işlerini severek yapmaktır. Görüşmeye katılan 19 öğreticiden 18'i işlerini severek yaptıklarını, çocuklarla çalışmaktan mutlu olduklarını söylemiştir. K2'nin bu durumla ilgili görüşleri şöyledir: “Keyifli hissediyorum. Somurtarak hiç derse girmedim. İlk dersimde hep müzikle, sporla, oyunla canlanalım diye harekete geçiyoruz. Genellikle çocukluğuma döndüğümü

²⁴ Tosun - Çapcıoğlu, “4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi”, 717.

²⁵ M. Akif Kılavuz-Hüseyin Yılmaz, “Örgün ve Yaygın Eğitimde Öğrenenlerin İhtiyaçları Doğrultusunda Din Eğitimi ve Öğretimi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (01 Haziran 2009), 127.

²⁶ Mehmet Akif Helvacı, “Sınıfta İletişim ve Disiplin Oluşturma”, *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi*, ed. Celal Gülşen (Ankara: Anı Yayıncılık, 2011), 146.

onlarla vakit geçirebildiğimi gördüm. Çocuklarla eğlenebildiğim ve sevdiğim için 4-6 yaş yapabiliyorum. 4-6 yaşın verimli ilerleyebilmesi için öğretmenlerin bu işi severek yapması gerektiğini düşünüyorum."

Başarılı olmanın şartlarından biri de öğretmenlerin zaman içinde kendilerini geliştirebilmeleridir. Kendini geliştirmenin en önemli getirisi, öğretmenlerin zaman içinde çocuklara olan yaklaşımlarının olumlu yönde değişmesidir: "İlk önce 4-6 yaşa başladığımda din eğitimiyle ilgili kitaplar okumaya başladım. Kendimi değiştirmeye geliştirmeye çalıştım. Kendi çocuklarım da anne senin davranışların değişti demeye başladılar. Çocuklara bakış açım da değişti. Mesela sorularına cevap verirken ya da bir yanlış davranışa karşı yaklaşımım değişti." (K17)

Başarılıyı sağlayan önemli durumlardan birisi de meslektaşlarla iletişim halinde olmaktır. Öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyen hususların araştırıldığı bir çalışmada da bilgi paylaşımının öğretmenlerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan faktörler arasında olduğu tespit edilmiştir.²⁷ Konuyla ilgili olarak K9 şunları söylemiştir: "Ben birkaç yıldır çok mutlu oluyorum. Neden? Hem hoca hanımlar çok yaygınlaştı, hem 4-6 yaşlara yönelik ayrı seminerler düzenlenmeye başladı, bilgi paylaşımlarımız, tecrübe paylaşımlarımız ve internet ortamındaki paylaşımlar bize çok şey öğretti."

Öğreticiler yapmış oldukları işte başarılı olduklarını gösteren bazı işaretler olduğunu düşünmektedir. Onlara göre bu işaretlerden ilki, öğrencilerin onlara duydukları sevgi ve hayranlıktır. K7'nin bu durumla ilgili düşünceleri şunlardır: "Şey yaşamıştım mesela çocuklara büyüyünce ne olacakları konusunda ailelerinize konuşun diye anlattığımda, kız çocuğunun bir tanesi 'ben büyüyünce (kendi ismini veriyor) hoca olmak istiyorum' demişti. Orada çok mutlu olmuştum. Demek ki hem bizi seviyor hem de yaptığımız işten de bir verim aldığımızı düşündüm. O çok hoşuma gitmişti."

Öğrencilerin hayatına etki etme, sınıfta öğretilen konuların onların gündelik hayatına yansması ve bununla ilgili olarak alınan dönütler de öğretmenlerin kendini başarılı hissetmesine ve kendileriyle ilgili olumlu algı geliştirmelerine sebep olmaktadır. Bu durum Ada ve arkadaşlarının yürütmüş olduğu çalışmada da öğretmen motivasyonunu artıran bir faktör olarak bulgulanmıştır.²⁸ K17 bu durumla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Çocukların bize duydukları güven, bizi hayatlarının bir parçası olarak görmeleri, anneleriyle konuşurken bile, 'anne hocam şunu demişti, şunu şöyle yapalım', demeleri beni etkilemişti. Anlattığımız bir konuyu, bir-iki ay sonra 'öğretmenim siz şunu şöyle söylemişsiniz, bunu böyle yapmamız gerekiyor değil mi?' diye dönütler almak beni ilk senemde etkilemişti."

Kur'an kursu öğretmenlerinin başarılı olduklarını hissettiren önemli etmenlerden birisi de kurslarına olan talebin fazlalığı ve derse devamlılıktır: "Biz ne kadar güzel işler yaparsak seneye bize o kadar talep olur. Çünkü hani bize gelenler birbirine yakın oturuyorlar, diyor ki mesela ben geçen sene (kursunun ismini veriyor)'e gönderdim çok memnun kaldım işte anaokuluna gönderip de yaz çiz boya yaptırıp şey yapacağına en azından oraya gider güzel şeyler öğrenir falan diye böyle birbirlerine tavsiye ediyor insanlar." (K11)

Öğreticilerin kendilerini başarılı görmelerinin belirgin göstergelerinden birisi de öğrenim süresi biten öğrencilerin kendileriyle iletişimde kalmasıdır. K1, K7, K10 ve K13 öğrencilerle iletişimi devam ettirdiklerini vurgulamıştır. Öğrenim süresi bittikten sonra devam eden iletişim hem kendilerini onaylama hem de yaptıkları çalışmalara katkı sağlama şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu durum öğretmenleri mutlu etmekte ve doyumuna ulaşmalarını sağlamaktadır.

²⁷ Şükrü Ada vd., "Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/3 (16 Nisan 2014), 156.

²⁸ Ada vd., "Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri", 157.

2.1.1.4. İnisiyatif Alma

Öğreticilerin mesleki deneyimlerini olumlu olarak etkileyen unsurlardan birisi de inisiyatif alma becerileri ve bir sorunla karşılaştıklarında bu sorunun üstesinden gelebilmeleridir. Öğreticilerin sınıfta karşılaştıkları çeşitli sorunlar olması muhtemeldir. Bu sorunların en önemlilerinden birisi şüphesiz dersi öğrencilerin seviyesine göre anlatabilmek, programda yer alan etkinlikleri öğrenci seviyesine indirebilmektir. Çünkü programın öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı konusu yapılan çalışmalarda sıklıkla gündeme gelmektedir. Örneğin, Genç, yürütmüş olduğu araştırmada Kur'an kursu öğretmenlerinin programın öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olma bakımından eleştirdiklerini belirtmiştir.²⁹ Aynı şekilde Tosun ve Çapcıoğlu da yapmış oldukları değerlendirmede programın bazı noktalarda öğrencilerin dini gelişim özelliklerini dikkate almamış görüldüğüne dikkat çekmektedir.³⁰

Bu çalışma çerçevesinde öğretmenlerden bazılarının bu durumda inisiyatif alma becerisine sahip olduğu tespit edilmiştir: *"Müfredat hazırlanırken uygulamadaki sorunlar gözden kaçabiliyor. Bazen oldukça sıkıcı ve çekilmez oluyor çocuklar için onlar da haliyle dinlemek istemiyorlar. Bu sebeple konuları çocuklara uygun şekilde güncelleyerek anlatmaya çalışıyorum. Her ne kadar mimik ve ses ile desteklesem de bazen anlatılan şeyin çocuğun dikkatini çekmediğini görünce değişikliğe gidiyorum. Yine oyunların daha etkileyici ve kalıcı olduğunu tecrübe ettiğimden dolayı müfredatta olmayan şeyler yapıyorum."* (K1)

Konuyla ilgili olarak K10 müfredat yerine başka bir yayınevinin kitaplarını takip ettiğini, K12 müfredatı çoğunlukla takip ettiğini fakat zaman zaman müfredatta olmayan oyunları da öğrencilere oynattığını ifade etmiştir. K2, K14, K15, K17 ve K4 de çocukların konuları öğrenmesi adına inisiyatif olarak müfredat dışına çıktıklarını vurgulamıştır. Mülakata katılan öğretmenlerden K3 ve K11 müfredatı olduğu gibi takip ettiğini belirtmiştir.

K3'ün diğer öğretmenlerden en önemli farkı 4-6 yaş grubuna gönülsüz olarak atanması iken K11'in en önemli farkı da öğrenci sayısı fazlalığı nedeniyle genellikle büyük yaş grubu öğrencilerle çalışma imkânı bulabilmesidir. Öğretmenlik esnasında sınıfta karşılaşılan problemleri çözmenin önemli şartlarından birisi inisiyatif alma becerisidir. Bu beceri de öğretmenin belirli yetkinlikle donatılabilmesi ile ilgilidir. Dolayısıyla göreve başlamadan eksiksiz olarak eğitim almak son derece önemlidir.

2.1.1.5. Faydalı Olma

4-6 yaş grubu öğretmenleri icra ettikleri meslekle topluma faydalı olduklarını düşünmektedir. Bu durum onları mutlu etmektedir. Öğreticilerin dikkat çektikleri en belirgin fayda öğrencilerine temel attıklarını düşünmeleridir. Temel atma ve gelecek nesillerin mimarı olma fikri öğretmen motivasyonunun araştırıldığı bir başka çalışmada da bulgulanmıştır.³¹ K1 ve K10 konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *"Bilişsel olarak da harfleri öğretiyoruz. İleride Kur'an-ı Kerim okumak istedikleri zaman bu onlara kolaylık sağlayacak. Yani bu da bir tebliğ sayılabilir. Tohum atmak da diyebiliriz. Bu öğretimi tebliğ olarak değerlendirirsek Diyanet Kurumunun en faydalı tebliğ faaliyetinin bu olduğunu düşünüyorum."*

"Besmeleyle başlanan bir hayat olsun istiyorum onlar için. Ve yani o verdiğimiz değerlerle başlasınlar istiyorum. Onu gerçekten önemsiyorum. Yani bu şekilde. Hani temel atma. Bu zaten benim çok çok şey bir şey."

Bunlar dışında K13, 4-6 yaş döneminin önemine; K14, 0-6 yaş döneminin önemine ve karakterin %80'nin bu dönemde oluştuğuna; K15, karakterin bu yaşta şekillendiğine; K19 da çocukların ilk öğretmenleri oldukları için onların üzerinde fazlaca etkili olduklarına vurgu

²⁹ Genç, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", 513.

³⁰ Tosun - Çapcıoğlu, "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi", 716.

³¹ Esra Karabağ Köse vd., "Öğretmen Motivasyonunu Etkileyen Faktörlere İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 48 (17 Ekim 2018), 262.

yapmıştır. K12, topluma hizmet ettiklerine; K13, tebliğ etme imkânı bulduklarına ve öğrencilere faydalı olduklarına değinmiştir. K14, sorumluluk ve yükümlülük; K15, önder ve lider konumunda olmak; K17, manevi sorumluluk konularına dikkat çekerken K5 de sıradan bir öğretmenden daha farklı olduklarını belirtmiştir.

2.1.2. Sınıf Dışı Faktörler

2.1.2.1. Velilerle İletişim

Velilerle iletişimi önemli kılan en önemli husus onların beklentilerini yönetebilme becerisi kazanmak ve bu yönetim gücüyle birlikte sınıf içi etkinliklerde daha esnek hareket edebilmektir. 4-6 yaş grubu öğretmenler özellikle bazı kurslarda hem 4 hem 5 hem de 6 yaşındaki çocukları bir arada eğitmek durumunda kalabilmektedir. Bu duruma velilerin beklentileri de eklenince durum öğretmenler için zor hale gelmektedir. Bu sebeple yapılacak düzenli toplantılarla hem onlardan dönüt almak hem de onların beklentilerini yönlendirebilmek oldukça önemlidir: *“... Velinin beklentisini de ilk başta ikna edebilirsek: Bizim şu şekilde bir müfredatımız var. Sonunda çocuğunuz şu şekilde olacak, şu ahlaki değerleri vermeye çalışacağız. Harfler ve Kur’ân-ı Kerim’de de şunları yapmaya çalışacağız ama hepsini tam almayabiliriz. Bazı çocukta şuraya kadar ilerlerken bazısında daha farklı ilerleyebiliriz ama sonunda güzel bir şey ortaya çıkacak dediğimizde oluyor.”* (K17)

İletişim konusunda günlük bildirimlerde bulunmak beklenti yönetimi ve velilerin çocuklara bakışı açısından da oldukça önemlidir: *“Genelde eğer müsaitsen çocukları dağıtırken velileri kapıda tek tek görmeye dikkat ediyorum. Onlar her gün merak ediyorlar çocuk dersini geçti mi, nasıldı, iyi miydi diye. Olabildiğince onları da rahatlatacak şekilde her gün kapıda çocukları uğurlarken kısa kısa bilgiler veriyorum.”* (K9)

Öğreticilere göre veli ile doğru iletişimin ve beklenti yönetiminin önemli şartlarından birisi de velilere tecrübeli öğretmen imajı çizebilmektir. *“Ama ben şunu ilk veliye hissettirdiysem, bakın ben tecrübeliyim, işte diyorum bakın Konya İlahiyat mezunuyum işte formasyonum var, bu görevi şu kadar yıllık yapıyorum gibi şeyleri veliye söylediğimde zaten ha tamam ben bu hoca hanım yani işini biliyor gibi bir yargı oluşuyor zaten. Ve benim söylediklerime daha çok değer veriyor ve bunu kabul ediyor.”* (K9)

Velilerle iletişim bazen onlara örnek olma, onları eğitme şekline de dönüşebilir: *“Tek çocuklara değil çocukların ailelerine de eğitim verdiğimizizi düşünüyorum. Sadece çocuklar değil aileler de eğitiliyor bu süreçte; bizim çocuklara yaklaşımımızdan onlar da çocuklarına nasıl yaklaşmaları gerektiğini görüyorlar ve bu beni çok etkiliyor. Yani biz sadece bir nesil yetiştirmiyoruz aynı zamanda o nesli yetiştiren kişileri de yetiştiriyoruz.”* (K16)

Velilerle iletişim Kur’an kursu öğretmenleri açısından oldukça önemlidir. Velilerin okula müdahil olma durumunun öğrencinin yaşı büyüdükçe azaldığı düşünülürse onların en fazla müdahil olduğu grup 4-6 yaş grubudur denilebilir. Bu çerçevede onlarla iş birliği yapmak, onların beklentilerini anlamak ve yönetmek ve onlardan geri dönüş almak gerekmektedir. Yapılan görüşmeler neticesinde iletişiminin güçlü olduğunu düşünen Kur’an kursu öğretmenlerinin oldukça pozitif olduğu gözlemlenmiştir. İletişim konusu tecrübeyle ilgili gibi görünse de bir yönüyle mesleki eğitimle de ilgilidir. Dolayısıyla etkili iletişim becerisi eğitimi Kur’an kursu öğretmenleri için önemli bir ihtiyaçtır. Onların bunu tecrübe ederek öğrenmesini beklemek yerine mesleğe başlamadan öğrenmeleri çok daha faydalı olacak ve tecrübelerini de daha doğru yorumlamalarına sebep olacaktır.

2.1.2.2. Kurumsal Destek

Mesleki açıdan öğretmenleri rahat hissettiren konulardan birisi de ihtiyaç duyduklarında kurumsal açıdan destek görmeleridir. Burada desteğin tam olarak nasıl olması gerektiği ya da nelerin destek olarak algılandığı konusu gündeme gelebilir. Öğreticilere göre bu destek bazen yapılan işin takdir edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yapmış oldukları araştırmada Köse ve arkadaşları da takdir edilmenin öğretmen açısından motive edici olduğunu tespit

etmişleridir.³² K1 bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "... Müfredattaki konuları farklı yöntemlerle zenginleştirmeyi tabi ki destekliyorlar. Örnek vermek gerekirse; harf öğretiminde müfredatta olmayan oyunlar ve uygulamalar yapıyorum. Bunu gördüklerinden oldukça memnun oldular ve diğer arkadaşlara örnek olması için dosyalamamı istediler."

Müfredatın her geçen yıl zenginleşmesi de öğretmenler açısından oldukça önemlidir. Çünkü bu sayede zamanlarının çoğunu etkinlik arayışı içinde geçirmekten kurtulmaktadırlar. "Diyabet her sene farklı bir kitap basıyor, materyal olarak geliştiriyor. Bu yıl basılmış olan kitabı ben çok güzel buldum. Biraz daha öğretime katkı sağladığını düşünüyorum. Biz öncesinde Diyanetin değil farklı kaynakları kullanmak istiyorduk ama şimdi daha iyi oldu. Onlar da sürekli ne yapabiliriz diye kendilerini geliştiriyorlar. Kitaplardan ziyade destekleyici olarak Cim dergisi çıktı. Materyaller zenginleştikçe öğretmemiz de kolaylaşıyor. Zaman içinde daha iyiye gidiyor." (K18)

İlahiyat fakültesi öğrencileri çeşitli dersler kapsamında hem MEB'e bağlı okullara hem yetişkin odaklı Kur'an kurslarına hem de camilere staja gidiyorlar. Fakat 4-6 yaş Kur'an kursları için düzenli bir staj uygulaması bulunmamaktadır. Hâlbuki bu durum hem ilahiyat fakültesi öğrencileri hem Kur'an kursu öğretmenleri için karşılıklı faydaya dönüşebilir. Bu yönde bir öneri Korkmaz'ın çalışmasında da dile getirilmiştir.³³ K19, konuyla ilgili şunları ifade etmektedir: "Haftada bir gün olmak üzere bir ay kadar geldiler (Staj yapmaya gelen öğrencilerden bahsediyor) çok eğlenceli ve güzel geçti. Çocuklar da çok sevdiler onları bu gibi farklılıkların bize fazlasıyla yer alması lazım."

Kurumsal desteğin önemli boyutlarından birisi de öğrenci aidatlarının toplanması konusudur. Aidatlar ne kadar düzgün ve kurum üzerinden toplanırsa öğretmenler kendilerini o kadar rahat hissediyor: "Biz artık kurumsallaştık hocam. Biz artık mesela hani diyorum ya banka var paralar bankaya yatıyor, sınıf sayısı çok. Ondan sonra gelirlerimizi giderlerimizi muhasebe tutuyoruz, işte fiş şeyimiz hepsini bizi işte birisi denetleyecek olsa bizim her şeyimiz açık şeffaf yani öyle olunca da zorlanmadığımızı düşünüyorum." (K11)

K12'ye göre fiziki imkânların yeterli olması da oldukça önemlidir. Türkmen ve Bayrakdar yapmış oldukları çalışmada Gaziantep ilindeki Kur'an kurslarının fiziki açıdan yeterli olsa da oyun bahçesi açısından yeterli olmadığını tespit etmiştir.³⁴ Öğretmenlere, materyal açısından destek sağlanması, rahat hareket edebilecekleri bir alan açılması, fiziki ve maddi açıdan çeşitli sorunlarla karşılaşmamaları onların yapmış oldukları işe daha fazla odaklanmasına ve öğretim faaliyetlerinin daha sağlıklı yürütülmesine imkân tanımaktadır.

2.1.2.3. Seminerler

Türkiye'de doğrudan Kur'an kursu öğreticisi yetiştiren bir kurum bulunmamaktadır. Öğreticiler pedagojik formasyon ile ya da çeşitli kurumların açmış oldukları kurslara devam ederek mesleki yöndeki eksikliklerini kapatmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla seminerler zaman içinde onların kendini daha güvenli ve yetkin olarak görmelerine katkı sağlamaktadır: "Yani benim seminerlere katılmam biraz da şey oldu. Dönüm noktası oldu. Belki öncesinde ben de öyle bakıyordum. Bize verilen müfredatı tamamen uygulayalım, işleyelim falan diye ama sonradan seminerlere katıldıktan sonra oyunun çocuk için her şey olduğunu öğrendim." (K7) Bu seminerlerin uzmanlar tarafından verilmesi katkı sağlamları açısından oldukça önemlidir. Bu durum Korkmaz tarafından da tespit edilmiştir.³⁵ K9 konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "Bu işi daha tecrübeli daha eğitimini alarak mesela geçenlerde işte Pınar Ramazanoğlu'nun seminerini online olarak dinlediğimiz bile yani o seminer bile bana birçok şey

³² Köse vd., "Öğretmen Motivasyonunu Etkileyen Faktörlere İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", 262.

³³ Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma", 258.

³⁴ Türkmen - Bayrakdar, "Öğretici Görüşlerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Binalarının Fiziki İmkânlar Açısından Eğitime Elverişlilik Durumu (Gaziantep İli Örneği)", 122-123.

³⁵ Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma", 257.

öğretti tekrardan. Farklı bir bakış açısı getirdi. Tecrübeli kişilerden seminer almakla kendi aramızdakilerden seminer almak arasında çok farklar var.”

Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, mesleki anlamda ortaya çıkan yenilikleri takip etmeleri oldukça önemlidir. Bu seminerler ne kadar fazla olursa öğretmenler o oranda gelişecektir fakat burada yine mesleğe başlama zamanındaki eksikliklerin doldurulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu seminerler bir lisans eğitimi ya da uzmanlık eğitimi gibi ciddi ve programlı olmaktan uzaktır. Fakat buna rağmen öğretmenler için faydalı ve onların mesleki deneyimlerini zenginleştirmektedir.

2.2. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Karşılaştığı Problemler

2.2.1. Sınıf İçi Problemler

2.2.1.1. Pedagojik Yetersizlik

Öğreticileri zorlayan önemli konulardan birisi onların kendilerini pedagojik anlamda yetersiz hissetmeleridir. Konuyla ilgili yapılan önceki araştırmalarda da çalışmalara katılan öğretmenlerin bazıları kendilerini pedagojik anlamda yetersiz bulduklarını belirtmiştir.³⁶ Bu durum onların hem öğrencilere hem de velilere yaklaşımını etkilemekle birlikte kendi yetkinlikleri hakkında olumsuz düşüncelerine sebep olmaktadır. Konuyla ilgili olarak ifade edilenler şunlardır:

“Mesela ben pazar günleri hiç uyumuyordum ertesi gün hafta başlayacağı için. Çocuklarla zaman geçirmek zor geliyordu. Nasıl yapacağımı bilmiyordum. Oyun oynatmak, masal anlatmak, hikâye okumak benim için çok zor şeylerdi. Bunlarla ilgili hiçbir eğitim almadım.” (K3)

“Çocukların her şeyi somut düşünceleri, bir şeyleri Allah'a benzetmeye çalışıyorlar, bu şekilde bir yaklaşımı olmuştur. Bazen sorulara nasıl cevap vereceğimizi de şaşırıyorum bu konuda yetersiz olduğumu da düşünüyorum. Çok sevdikleri bir şeyi o Allah gibi bir benzetme girişiminde bulunuyorlar. Hayır öyle değil demiştik ama aslında tam da anlayamıyorlar. Biz Allah'ı, Peygamberimizi çok seviyoruz şeklinde anlatıyoruz ama ne kadar onların duygularına hitap edebiliyoruz orasını da tam bilmiyorum.” (K18)

Yukarıdaki görüşler dışında, K17 soruları cevaplamakta yetersiz kaldığını, K5 drama konusunda eksikleri olduğunu, K12, 4-6 yaşta çalışmaktan korktuğunu ama istediğini K13 ve K14'te tedirgin olduklarını ifade etmiştir.

Bayrakdar'ın DKAB öğretmenleri üzerinde yürütmüş olduğu araştırmaya bakıldığında öğretmenlerin, öğrencileri derse motive etme algılarının onların mesleki başarı ve verimliliklerini olumlu etkileyebileceğine işaret edilmiştir.³⁷ Gelici'nin yürütmüş olduğu araştırmada da çalışma grubunun hepsinin pedagojik formasyonu olmasına rağmen bu formasyonun okul öncesi ile ilgili olmaması sebebiyle öğretmenlerin stres ve gerginlikten kaynaklı motivasyon düşüklüğü yaşadıkları tespit edilmiştir.³⁸ Dolayısıyla öğretmenlerin kendilerini pedagojik olarak yetersiz hissetmeleri onları mutsuz eden ve verimliliklerini olumsuz etkileyen bir durumdur denilebilir. Bu sebeple, Koç'un da ifade ettiği gibi, okul öncesi din ve değer eğitimi için nitelikli bir eğitim politikasına ihtiyaç duyulmaktadır.³⁹

2.2.1.2. Öğrencilerin Kur'an Okumaya Geçme Zamanı Anlayışındaki Farklılıklar

Kur'an kursu öğretmenlerinin karşılaştığı problemlerden birisi de öğrencilerin Kur'an okumaya geçme zamanıyla ilgili yorum farklılıklarıdır: *“Amacımız illa Kur'an'a geçirmek değil. Ama tabii ki çocuğun ihtiyacına binaen vermeye ilerlemeye devam ediyorum. Almayacak çocuğa da ısrarcı olmamaya çalışıyorum. Velilerin çok bir beklenti içerisine girmemeleri gerektiğini söylüyorum, burada asıl amacımızın değerler eğitimi olması, hiçbir şey veremesek bile, buraya*

³⁶ Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği”, 40; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, 214; Korkmaz, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma”, 247.

³⁷ Nazım Bayrakdar, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Algıları* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 101.

³⁸ Gelici, “Dib 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, 2/157.

³⁹ Ahmet Koç, “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din ve Değer Eğitimi (Mevcut Durum-Sorunlar-Çözüm Önerileri)”, *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*, ed. Mehmet Bayyigit vd. (Palet Yayınları, 2020), 2/30.

bu çocuk geldiğinde güzel zaman geçiriyorsa, ben camiye gittiğimde kendimi mutlu hissediyorum, cami çok güzel bir yer dedirtebiliyorsam bu benim için bir başarıdır, diyorum. İnşallah doğru düşünüyordum yani.” (K9)

Görüldüğü gibi bazı öğretmenler Kur'an okumaya geçmeyi öncelemek yerine değerler eğitimine önem vermektedir. Bazı öğretmenler de müfredata göre gitmeyi tercih etmektedir:

“Tabi. Yani sene sonunda bizim Kur'an-ı Kerim'e geçirmemiz lazım, Kur'an'dan 2 sayfa okutmamız gerekiyor. Bu da oluyor önünde sonunda bir sene içerisinde oluyor zaten. Kimi hocalar mesela daha büyük hedefleri oluyor yani birkaç cüz okuyalım veya şuraya gelelim, şunu bitirelim. Ben müfredattakini yeterli buluyorum yani.” (K13)

Bazı öğretmenler ise programın yavaş olduğunu düşünmektedir: *“Program hocam çok yavaş gidiyor. Programın hedefi evet programın hedefini hayli hayli tutturuyorum diye düşünüyorum. Benim uygulamalarım, şimdi ben çocuğa hocam Kur'an-ı Kerim öğretmek istiyorum, yani her gelen çocuğa bunu yapmak istiyorum ama bu gelen çocukla ve veliyle alakalı.” (K10)*

Bu farklılık Karasu'nun çalışmasında da benzer şekilde ortaya çıkmıştır.⁴⁰ Ayar'ın çalışmasında ise Kur'an kursu öğretmenlerinin 4 yaş grubu öğrencilerini elifba öğretimi için uygun bulmadıkları belirtilmektedir.⁴¹ Fakat bazı veliler çocuklarının hemen Kur'an öğrenmeye başlamaları gerektiğini düşündükleri için onların bu beklentileri iyi yönetilemediğinde ortaya çeşitli sorunlar çıkmaktadır. Burada temel problem aslında şudur: A kursuna giden öğrenciler Kur'an okumaya başlamışken B kursuna gidenler henüz başlamadığında öğretmenler arasında kıyaslamalar ortaya çıkıyor. Bu kıyaslamalar da öğretmenlerin performansını olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında bir de Kur'an okumaya geçiş törenleri eklendiğinde durum daha da vahim hale gelmektedir. K18, K4 ve K3 bu törenlere karşı olduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla burada belirli bir standardın olması ve herkesin performansının bu çerçevede ölçülmesi oldukça önemlidir. Yoksa Kur'an okumaya başlayan öğrenci sayısı ve bu öğrencilerin Kur'an'a geçme zamanı üzerinden bir kıyaslamaya gidilmesi asıl önemli konuların geri planda kalmasına ve bu hassas dönemdeki din eğitimine zarar verebilmektedir.

2.2.1.3. Körelme

Kur'an kursu öğretmenleri mesleği ne kadar sevip benimsemiş olsalar da ilahiyatta almış oldukları eğitimi sınıfta kullanamadıkları için zaman içerisinde köreltiklerini düşünmektedir: *“Onun ilk başlarda birkaç yıl Barbaros İmam Hatip'ten öğrencilerimiz vardı. O zaman bir okuma salonu projemiz vardı. O dönem ben özellikle Kur'an derslerine girmek istedim ki Kur'an-ı Kerim okuyuş da bile çok köreltiğimi düşünüyorum. Çünkü yani çocuklara o kadar basitleştiriyoruz ki şimdi öğretebilmek için kendimde mahrecim gidiyor, okuma hızım gidiyor ve yani ben bu körelmeleri yaşıyorum ister istemez. Ben belki de ben kendimi öyle görüyorum ama olduğunu düşünüyorum oluyor yani bazen bir yerde yani atıyorum ezberden inşirah okuyacaksam içimden bir tekrar ediyorum hani böyle en basitten sureleri bile.” (K9)*

K1, K2, K3, K7, K8, K12, K14, K15, K19'da çeşitli sebeplerden ötürü Kur'an kursu öğreticiliğinin kendilerini körelttiğini düşünmektedir.

K10, K11, K17 ve K18 ise mesleklerinin kendilerini bazı yönlerden köreltse de bazı yönlerden geliştirdiğini düşünmektedir: *“Ve o kadar emek verip yıllarca aldığım eğitimi yani tamamen bambaşka bir şey yapıyor hocam ve sadece o eğitime dair daha iyi yaptığım kısım evet Kur'an-ı Kerim öğretiyorum. Yani o şekilde diyeyim. Ama onun dışında yani mesela sonrasında mesela formasyon döneminde aldığım eğitimle birleştirince orada biraz daha tamamlanmış gibi hissediyorum. Yani körelme noktası evet çoğu noktada körelme var ama yani diğer taraftan da başka alanda kendimi geliştirmemi düşünüyorum yani.” (K10)*

⁴⁰ Karasu, “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi”, 491-492.

⁴¹ Ayar, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ Öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları”, 2/179.

Körelme fenomeni öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıktı ve derinleşti. Bu durumun başka araştırmalarda da incelenmesi oldukça önemlidir. Mülakatlardan edinilen verilere göre öğretmenlerde böyle bir düşüncesinin ortaya çıkmasının temel nedeni, ilahiyat eğitiminin içeriğidir. İlahiyat eğitimi doğrudan herhangi bir mesleğe yönelik olmadığı için bu durum onlarda zaman zaman hayal kırıklığı yaratabilmektedir. Çeşitli çalışmalarda da dile getirildiği gibi ilahiyat programının güncellenmesi ve öğrencilerin beklentilerine göre düzenlenmesi oldukça önemlidir.⁴²

2.2.1.4. Farklı Gelişim Özelliklerine Sahip Öğrencilerin Bulunması

Gelinen noktada 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının önemli bir ihtiyaca cevap verdiğini söylemek mümkündür. Fakat çoğu zaman kurslara katılan öğrencilerin tek sınıf olmaları ve bu sebeple de 4, 5 ve 6 yaşlarında olan öğrencilerin aynı anda eğitim görmeleri öğretmenlerin işlerini zorlaştırmaktadır:

"Mümkün olduğunda yüksek yaşı tercih etmeye çalışıyoruz ama mesela öğrenci olmadığında veya da hocam ben göndermek istiyorum sonuçta Diyanet buna izin veriyor dediğinde almamız biz o öğrenciyi. Aldığımız zaman da öğrenmede böyle sıkıntılar yaşıyoruz... Çünkü 4 yaş tamamen oyun, onların çok bir şey öğrenme gibi bir derdi yok." (K13)

K1, K2, K8, K19 ve K17 de farklı yaş gruplarının aynı anda eğitim görmesinin problemlerine değinmiştir. Korkmaz'ın çalışmasında öğretmenlerin %72'si farklı yaş gruplarının aynı sınıfta olmasından ötürü zorlandığını belirtmiştir.⁴³ Yağcı, yürütmüş olduğu araştırmada öğretmenlerin programın 4 yaş için uygun olmadığını düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.⁴⁴ Çakmak ve Ecer de Kur'an kursları ile ilgili meta-sentez çalışmalarının sonuç kısmında 4 yaş grubundaki çocukların kurslardaki varlığının tartışmalı olduğunu ve 4, 5 ve 6 yaş grubunun birlikte eğitim görmesinin sorunlara neden olduğu tespit etmiştir.⁴⁵

K11, 4 yaş öğrencileri geri çevirdiklerini ifade etmiştir. Buradaki geri çevirme durumu kontenjanın dolmasından kaynaklı bir inisiyatifdir. Kontenjan dolmadığında öğrencileri geri çevirmek mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla farklı yaş gruplarına ait öğrencilerin aynı sınıfta bulunması dikkate alınması gereken bir problemdir.

2.2.1.5. Yardımcı Anne Sorunu

Öğreticiler için problem teşkil eden konulardan birisi de yardımcı anne sorunudur. Bu durum onların sınıftaki performansını olumsuz etkilemektedir: *"Beni etkiliyor açıkçası sınıfta bir yardımcı olsa bir etkinlik yaparken bile benim için kolaylık olur benim daha çok vaktimi alıyor belki 40 dakikada bitmesi gereken ders daha da uzuyor."* (K19)

K18, yardımcıları olmadığında kendilerinin bakıcı gibi görüldüğünü ve zaman zaman da gönderilen yardımcılarla problem yaşadıklarını; K17, yardımcı annenin görevini kendisinin yaptığını; K4, çocukların başından ayrılmanın sorun oluşturduğunu belirtmektedir. K5 ise velilerin kendilerini bakıcı gibi görebileceği için bu konunun başlangıçta konuşulması gerektiğini belirtmektedir. K2 de yardımcı annenin İŞKUR'dan verilmemesi gerektiğini çünkü bu personelin Ocak ayında verildiği için ilk dönem ihtiyaçlarının karşılanamadığını vurgulamaktadır. Gün de yürütmüş olduğu araştırmada öğretmenlerin yardımcı personel konusunda problemler yaşadıklarını bulgulamıştır.⁴⁶ Staj konusu burada tekrar gündeme gelmektedir. Belirli bir program dahilinde öğrenciler staj yapabilirse sınıftaki sorunları çözmede öğretmenlere yardım edebilmeleri gündeme gelecektir.

⁴² Ayşe Zişan Furat, "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (01 Nisan 2012), 109.

⁴³ Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi*, 47.

⁴⁴ Samet Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Çalışmaları", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 11 (30 Haziran 2020), 203-204.

⁴⁵ Çakmak - Ecer, "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları", 2/105.

⁴⁶ Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi", 2016, 55-57.

2.2.2. Sınıf Dışı Problemler

2.2.2.1. Uzmanlaşma Sorunu

Uzmanlaşma sorunu ilk bakışta sınıf içiyle ilgili bir sorun gibi görünse de yakından bakıldığında aslında sistemsel bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Yani Kur'an kursu öğretmenlerinin alanlarıyla ilgili olarak uzmanlaşmamaları kendileri ile ilgili bir sorun olmaktan çok ilahiyat fakültesi programının katılığında kaynaklanmaktadır. İlahiyat fakültelerinde Kur'an kursu öğreticiliğine yönelik bir bölüm olmadığı için mezun olan öğrenciler pedagojik formasyon alsa bile bu eğitim onlar için yeterli olmamaktadır. Bunun yanına Pedagojik formasyon almadığı halde eğitim öğretim faaliyetlerine sertifikalarla dahil olan öğretmenler de katıldığında mesele daha da içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Konuyla ilgili öğretmenlerin ifade ettiği görüşler şunlardır: *"Yani bizim zaten eğitimimizde Kur'an-ı Kerim öğretmek öncelikli değil. Yani elifbadan öteye geçemiyorsunuz. Kur'an-ı Kerim'e geçen öğrencilerin oluyor belki ama elifbadan öteye geçemiyorsun ama Kur'an eğitimi böyle bu kadar böyle dar bir eğitim değil. Bu tamamen farklı bir ilim dalı bana göre 4-6 yaş."* (K6)

"Bu eğitimde bu noktada evet 4-6 yaş için evet ilahiyat fakültesinden gelmeli ama mutlaka bu işte 4-6 yaşla alakalı alan derslerinin de alınması lazım yani formasyon eğitimi sadece yeterli değil kesinlikle." (K10)

K2, K7, K9 da 4-6 yaş öğretmenliğinin ayrı bir uzmanlık olduğunu vurgulamaktadır. Korkmaz konuyla ilgili çalışmasında öğretmenlerin ifade etmiş olduğu eksiklerin arasında "pedagojik formasyon alanında genel yetersizlik" maddesini de sıralamıştır. Korkmaz'ın bunun dışında sıralamış olduğu "öğrencileri motive edememe", "sınıf yönetimi bilgi becerilerinde yetersizlik", "çocuk psikolojisini bilememe", gibi maddeler de pedagojik formasyon yani uzmanlaşmayla ilgili görünmektedir.⁴⁷

2.2.2.2. Kurumsallaşma Sorunu

Öğreticilerin performanslarını olumsuz olarak etkileyen en önemli sorunlardan birisi de kurumsallaşmayla ilgili olanlardır. Bu durum kendini çeşitli şekillerde göstermektedir: *"Kur'an kursu hocası oranın eğitimini yapıyor, temizliğiyle ilgileniyor, faturalarıyla ilgileniyor, çocuğun her şeyiyle yemesiyle içmesiyle ilgileniyor. Ama öğretmen olduğunuz zaman sen sadece öğretmensin. Sadece veliyle ve öğrenciyle ilgileniyorsun. Senin müdürün ayrı, müdür yardımcın ayrı, mutemedin ayrı, her şey ayrı. Ama benim öyle bir şeyim yok. Doğalgazını da ben ödüyorum."* (K6)

Kurumsallaşma sorunlarıyla ilgili olarak K12 profesyonellik eksikliğine; K3, maddi sorunların çoğunlukla kendi inisiyatiflerine bırakıldığına ve dini bir kurum oldukları için kendilerinden özellikle aidat konusunda belli bir esnekliğinin beklendiğini bu tavır da yıpratıcı olduğuna; K16, sürekli yardım toplayan bir kurummuş gibi görünmelerine; K5 de istikrarsız uygulamalara değindi. K14'ün ifadeleri doğrudan alınmıştır: *"Mesela benim kursumun imkânları çok kötüydü. Cami altında bir yer imanın eviymiş dönüştürmüşler. Sular içeri giriyor nem rutubet oluyor. Tadilata başladık oraları yaptık ettik. Gerçekten bir bocaladım."*

Kurumsallaşma ile ilgili sorunlar yardımcı anne sorunu, aidat toplama sorunu ve kursun giderleri için ödenek bulama sorunu şeklinde sıralanabilir. Yağcı'nın yürütmüş olduğu araştırmada da cami dernekleriyle ve İŞKUR'un göndermiş olduğu personelle ilgili sorunlar ifade edilmiştir.⁴⁸ Bu sorunlar Kur'an kursu öğretmenlerini olumsuz olarak etkiledikleri için mümkün olduğunca giderilmeye çalışılmalıdır.

2.2.2.3. Öğrenci Bulma Sorunu

Kur'an kursu öğretmenlerinin motivasyonlarını düşüren ve onları tedirgin eden önemli meselelerden birisi de öğrenci bulma sorunudur. Çünkü belli sayıda öğrenci kayıt yaptırmadığında öğreticinin görev yeri değişme durumu söz konusu olmaktadır. Bu durum da

⁴⁷ Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma", 252.

⁴⁸ Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Çalışmaları", 206.

bazı öğretmenleri kaygılı hale getirmekte ve tedirgin etmektedir: *“Tek endişem şu şeyden dolayı işte yani ya ben de geçiremezsem en azından sınıfta acaba öğrencisiz kalır mıyım diye bir endişe var ama onda da aslında kendime kızıyorum kalacak olsam yetişkinde kalırdım. Siz doğrularınızı yaptığınız sürece Rabbim bir yerden gönderiyor. İşte yine de şey yapmadım, zorlamadım çocukları, baktım bu sene 5-6 öğrencim vardı zaten sınıfta 6 öğrencim var. İkisi 4 yaşında yeni geldiler sonradan geldiler, onlara ayrı bir şekilde yapıyorum. Sonra bu ara ben çok eğitim almaya çalıştım.”* (K8)

Öğrenci bulmakta sorun yaşamayan ve bu durumun öğreticiyle ilgili bir durum olduğunu ifade eden katılımcılar da vardı: *“İlk senede daha yeni açıldığı için kimse bilmediği için mahalle mahalle dolaşıp kendim broşür bastırıp astım. Ve ilk senede az bir öğrenciyle başladım ama ondan sonraki senelerde üçte ikisini geri göndermek zorunda kaldım mesela. Yani bu da bence öğreticiyle alakalı diye düşünüyorum.”* (K13)

Bunun dışında K8, K11 ve K12 de öğrenci bulmakta sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. K2 de öğrenci bulma sorununun zaman zaman mevkiden de kaynaklı olabildiğini ifade etti.

2.2.2.4. Velilerin Kuruma Bakışı ve Yüksek Beklentileri

Öğreticileri zorlayan durumlardan birisi de velilerin Kur'an kursuna bakışlarıdır. K6'ya göre bazı veliler kurslara bir hayır kurumu olarak yaklaşıyor ve bu durum onlara karşı saygısızlık yapılmasına neden olmaktadır: *“Ya hocam ben bu konuda 4-6 yaşın şöyle Diyanetin kurumunu şey olarak görüyor insanlar. Hep bu alışla gelmiş. Yardım yapılan, benim çocuğum da gidiyorsa oraya hani sanki hayır kurumuna gidiyormuş gibi. Mesela ben öğretmenlik de yaptım hocam. Öğretmenlik yaptığımız zaman veli sizin önünüzde el pençe divan böyle yani. Hani çok saygılı bir şekilde duruyor.”* (K6)

K3'e göre de MEB'deki öğretmenlerden istenmesi mümkün olmayan şeyler kendilerinden beklenebilmektedir. K13'e göre bazı velilerin “çocuğum yalan söylüyor, bunu bıraksın, sözümü dinlemiyor, dinlesin” gibi talepleri olabildiğini ifade etti. K17 ve K18 de veli beklentileri yüzünden zorlandıklarını vurgulamaktadır. Bu sorunun çözümü daha çok öğreticinin kendisiyle ilgili görünmektedir. Öğreticilerin veli beklentilerini yönetebilmesi oldukça önemlidir. Yazıbaşı da velilerin bazı konularda ikna edilebildiğini bulgulamıştır.⁴⁹ Burada da devreye etkili iletişim becerilerine sahip olmak ve liderlik özellikleri girmektedir.

2.2.2.5. Unvan ve Tabela Sorunu

Kur'an kursu öğretmenlerini olumsuz etkileyen sorunlardan birisi de unvan sorunudur: *“Katılıyorum. Hatta bizim unvanımız Kur'an kursu öğreticisi niye bu unvan? Çok itici geliyor bana. Ya en azından Kur'an öğretmeni desin yani. Sonuçta ben de MEB tercih edebilirdim yani. O şekilde öğretmen de olabilirdim. Ben o şekilde olmasını istemezdim aslında. Kur'an kursu öğreticisi veya 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi olmasını istemezdim. Daha farklı kulağa hoş gelen bir isim olabilir, daha estetik.”* (K14)

K16, öğretmen statüsünde olmayıp öğretici statüsünde oldukları için zorlandıklarını belirtti. K17, lisans, ön lisans ve lise mezunlarının hepsinin aynı statüde olmalarının haksızlık olduğunu belirtti.

Görüşmeler esnasında dikkat çeken hususlardan birisi de Kur'an kursu isminin bazı öğretmenler tarafından benimsenmemiş olmasıdır: *“Kur'an kursu ibaresi kalkmalı bence. Çocuk kursuna yakışmadığını düşünüyorum. Mesela bayanlar için Bayan Kur'an kursu deniliyor ama çocuk kursunda Kur'an kursu ifadesi hem amacımız Kur'an öğretmek, Nisan ayına kadar sadece harfler öğretiliyor, aslında bizim burada Kur'an okumak gibi bir derdimiz yok. O zaman niye Kur'an kursu? Müfredatla, Kur'an kursu ismi arasında bir uyumsuzluk var.”* (K18)

Bu konuda K15 ve K4 de K18 gibi düşünülmektedir. Böyle bir sorun olduğu anlaşıldığı için başka öğretmenlere de konuyla ilgili fikirleri sorulmuştur:

⁴⁹ Yazıbaşı, “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)”, 108.

"Yani katılmıyorum hocam çünkü ben kurumumu en başından beri benimsemiş bir insanım. Ben Kur'an kursu öğreticisiyim, Kur'an öğretiyorum, temelim dini ağırlıklı, bana gelen öğrenci de bu yönde geliyor ve bu yönde devam etmek istiyorum. Ben yani normal öğretmenliği tercih ederdim o zaman okul öncesi yapabiliirdim. Benim için olmalı o yani. O zaman olmazsa ben boşlukta hissederim kendimi, bir aidiyetim olmaz." (K13)

K19 da veli çeşitliliğinden ötürü bu durum karşısında kararsız kaldığını belirtti. Çünkü sadece Kur'an öğrenmesi için öğrenci gönderen veliler olduğu gibi değerler eğitimi için gönderenler olduğunu da düşünmektedir.

2.2.2.6. Çevresel Faktörler

Kur'an kursu öğretmenlerinin işlerini zorlaştıran konulardan birisi de görev yapmış oldukları bölgedeki veli profilidir. Öğreticilere göre velileri bilinçli olan öğrencileri eğitmek daha kolaydır:

"Benim geçen yıl ve bu yıl görev yaptığım semtler farklı. Bu farkı apaçık şekilde görebiliyorum. Ailenin çocuklarla ilgilenmesi eğitim açısından çok fark ediyor. Geçen yıl çocuklara oturmayı kalkmayı temel adap kurallarını öğretmeye çalışırken bu yıl bu eğitimler aile tarafından verilmiş olduğundan bilişsel konulara ağırlık verebiliyorum. Tabii burada maddi durumdan çok ailenin çocukla geçirdiği mesai önem kazanıyor." (K3)

"Örnek vermek gerekirse temel bilgileri bile edinmemişler. Resim yapmayı bilmiyorlar. Resim faaliyetinde çocuk nokta koyup bitti öğretmenim diyor. Yani hayal gücü bile yok. Yine kavramlar bilinmiyor. Alt, üst kavramlarından haberleri yok. Alfabeyi öğretmeye kalktığımızda bu sıkıntıları fark ediyoruz. Çocuğa ortasında nokta var diyorum şaşırıp kalıyor. Müfredatta da bu konuda birtakım düzenlemelerin olması gerektiğini düşünüyorum. Önce kavramlar öğretilmeli. Eğitimsiz velilerde bu şekilde. Bir de diğer yön var, bu veliler de müdahale ediyor. Mesela bir arkadaşım Kur'an kursunda neden bu şarkıyı çocuğuma dinlettiniz diye bir veli müdahale etmiş. Böyle durumlarla da karşılaşyoruz." (K4)

Öğreticiler, Korkmaz'ın çalışmasında da aileleri tarafından yeterince ilgilenilmeyen çocukları derse çekmekte zorlandıklarını belirtmektedir.⁵⁰ Bu konuda yapılabilecekler, tecrübeli öğretmenleri zor bölgelere atamak, velileri eğitmeye çalışmak ve lisans döneminde öğrencileri en iyi eğitmek şeklinde sıralanabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerini etkileyen unsurlar araştırılmıştır. Kur'an kursu öğretmenlerini etkileyen olumlu durumlar olduğu gibi onların karşılaşmış olduğu problemler de vardır. Öğreticileri etkileyen sınıf içi olumlu faktörler, öğrencilerden öğrenme, etkili iletişim, başarılı olma, inisiyatif alma ve hizmet etme düşüncesine sahip olma şeklinde sıralanabilir. Velilerle iletişim, kurumsal destek ve alınan seminerler de Kur'an kursu öğretmenlerinin kendilerini öğretmen olmaya daha yakın gördüğü ve olumlu anlamda beslediği sınıf dışı faktörler olarak tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken en önemli husus öğreticiliğin zaman içinde olgunlaşan bir görüntü çizmesidir. Bu görüntünün temel nedeni de Kur'an kursu öğretmenlerinin bir meslek için değil ilahiyatçı olarak eğitim almalarıdır. Bu sebeple onlar kendi kendilerini yetiştirmektedir denilebilir. Tabii bu durum mesleği sürdürmeye istekli olan öğretmenler için geçerlidir.

Öğreticilerin karşılaşmış olduğu sınıf içi problemler: pedagojik yetersizlik, Kur'an okumaya geçme anlayışındaki farklılıklar, körelme, farklı gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin aynı sınıfta olması ve yardımcı anne eksikliğidir. Kur'an kursu öğretmenlerinin karşılaşmış olduğu sınıf dışı zorluklar ise uzmanlaşamama, kurumsal işleyişteki aksaklıklar, öğrenci bulamama, velilerin olumsuz Kur'an kursu algıları, unvan ve tabela ile ilgili rahatsızlıklar ve çevresel faktörler olarak tespit edilmiştir. Hem sınıf içi hem sınıf dışı problemlere bakıldığında öğretmenlerin karşılaşmış olduğu sorunların çoğunlukla kendileriyle

⁵⁰ Korkmaz, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi, 46.

ilgili olmayan sistemsel sorunlar olduğu göze çarpmaktadır. Karşılaşmış oldukları bütün sorunlara rağmen onların, öğrencilerin eğitimi için özverili bir şekilde çalıştıklarını ifade etmek mümkündür.

Araştırma sonucunda Kur'an kursu öğretmenleri için öneriler şunlardır:

- Öğreticiler, öğrencilerle geçirmiş oldukları vakitlerde öğrenmeye açık olmalıdır. Öğrenmeye açık olmanın en temel şartı iyi bir gözlemci olabilmektir.
- Öğreticiler, öğrencilerle iyi iletişim kurabilmek için onların beklentilerini dikkate almalı, esnek olmalı ve ilişkiyi sevgi temelinde inşa etmelidir.
- Kur'an kursu öğretmenleri başarılı olmak için işlerini seyerek yapmalı, gelişime açık olmalı ve meslektaşlarıyla iletişim halinde olmalıdır.
- Öğreticiler, sınıftaki öğrencilerin gelişim düzeylerinin farkında olarak materyalleri öğrencilerin seviyesine uygun hale getirebilmelidir.
- Velilerle iletişim kurarken onların beklentilerinin farkında olmalı bu beklentileri yönetebilmeli ve çocukların durumu ile düzenli bilgi akışı sağlayabilmelidir.

DİB için öneriler şunlardır:

- Alanında uzman kişilerin hazırlamış olduğu materyaller aracılığı ile 4-6 yaş grubu Kur'an kursu içerikleri zenginleştirilmeye devam edilmelidir.
- Kur'an kursu öğretmenleri için düzenlenen seminerlerde alanında uzman kişilerden faydalanılmalıdır.
- Farklı gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin aynı sınıfta olmaması için çeşitli alternatifler üzerinde düşünülmelidir.
- Kurslardaki yardımcı personel sorunu çözmek için farklı istihdam seçenekleri gündeme alınabilir.
- Aidat toplama vb. maddi konularda öğretmenler yerine ilgili müftülüklerin personelleri görevlendirilebilir.
- İlgili müftülüklerde ilk çocukluk eğitimi üzerine lisans üstü çalışmalar yapmış personeller 4-6 yaş grubu takibi için görevlendirilebilir.

Yüksek Öğretim Kurumu için öneriler şunlardır:

- 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi olmayı düşünen öğrenciler için ilahiyat fakültesi programı çeşitli alternatiflerle zenginleştirilebilir.
- MEB ile iş birliği içinde yapılan staj uygulamasına benzer bir uygulama Kur'an kursları için de gerçekleştirilebilir.
- İlahiyat fakültesi öğrencilerinden istekli olanların çocuk gelişimi programlarını takip edebileceği yasal düzenlemeler yapılabilir.

Araştırmacılar için öneriler şunlardır:

- 4-6 yaş grubu ile ilgili gözleme dayalı araştırmalar tasarlanabilir.
- Müfredatın çocuklar için uygun olup olmadığı gözlem ve tarama çalışmalarıyla konu konu ya da çeşitli kavramlar özelinde araştırılabilir.
- Veliler ve onların beklentileriyle ilgili araştırmalara önem verilebilir.
- 4-6 yaş grubundan sorumlu müftü vb. konumda olan idari personelin kurslarla ilgili tutum ve davranışlarını tespit etmeye dönük araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Acur, Elif. *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Ada, Şükrü vd. "Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/3 (16 Nisan 2014), 151-166.

- Ayar, Hatice. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Elifbâ Öğretimi: Uygulamalar ve Zorlanma Alanları". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 2/161-187. Palet Yayınları, E-Kitap., 2020.
- Aybey, Salih. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (15 Aralık 2019), 207-240.
- Bayrakdar, Nazım. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Algıları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Mesut Bütün vd. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2. Basım, 2015.
- Çakmak, Ahmet - Ecer, Münir. "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 2/92-110. Palet Yayınları, E-Kitap., 2020.
- Dam, Hasan. "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi". *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 13-65. Nobel. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 3. Basım, 2013.
- Demir, Ömer - Camadan, Rabiye. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği". *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (30 Haziran 2019), 7-38.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *Faaliyet Raporu 2013*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014. <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2013%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- Diler, Ramazan. "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Mahremiyet Eğitimi ve Önemi". *Eskiyeşi* 41 (2020), 623-652.
- Dinçer, Betül. *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Doğan, Davut. "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (01 Aralık 2014), 201-225.
- Erden, Mualla. *Okul Öncesi Eğitime Temel Yaklaşımlar ve Din Eğitimi*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Ersoy, A. Figen. "Fenomenoloji". *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. ed. Ahmet Saban - Ali Ersoy. 81-139. Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Basım, 2017.
- Fidan, Mustafa. "Mutlu Okulun Bileşenleri". *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 7/1 (28 Haziran 2020), 107-123.
- Furat, Ayşe Zişan. "Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 12/1 (01 Nisan 2012), 83-110.
- Gelici, Zehra. "Dib 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 2/143-161. Palet Yayınları, E-Kitap., 2020.
- Genç, Muhammet Fatih. "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (24 Temmuz 2019), 506-521.
- Gün, Ayşegül. "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016), 33-66.

- Helvacı, Mehmet Akif. "Sınıfta İletişim ve Disiplin Oluşturma". *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi*. ed. Celal Gülşen. Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Baskı., 2011.
- Kara, Büşra. *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Karaca, Ayşe Sevede. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Karasu, Teceli. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51 (2019), 479-500.
- Kılavuz, M. Akif - Yılmaz, Hüseyin. "Örgün ve Yaygın Eğitimde Öğrenenlerin İhtiyaçları Doğrultusunda Din Eğitimi ve Öğretimi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (01 Haziran 2009), 123-139.
- Kızılabdullah, Yıldız. "Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din". *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege. 41-56. Ankara: Grafiker Yayınları, 5. Baskı., 2017.
- Kocaman, Kasım. "Yaygın Din Eğitimi İletişimi Sürecinde Hedef Kitlenin Özelliklerini Bilmenin Önemi". *Turkish Studies* VIII/12 (2013), 737-749.
- Koç, Ahmet. "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din ve Değer Eğitimi (Mevcut Durum-Sorunlar-Çözüm Önerileri)". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 2/20-33. Palet Yayınları, E-Kitap., 2020.
- Korkmaz, Mehmet. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*. Kayseri: Kimlik Yayınları, Birinci Basım., 2019.
- Korkmaz, Mehmet. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (2020), 237-261.
- Köse, Esra KARABAĞ vd. "Öğretmen Motivasyonunu Etkileyen Faktörlere İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 48 (17 Ekim 2018), 255-277.
- Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (01 Ağustos 2004), 137-154. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000190
- Kurt, İbrahim. *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Moustakas, Clark E. *Phenomenological Research Methods*. California: Sage Publications, 2010.
- Öz, Ayhan. "Kaynak ve Alıcı Yönünden Etkili İletişimin Odak Noktaları ve Bunların Dinî İletişime Etkileri". *Bilimname* 2017/33 (29 Mayıs 2017), 119-139. <https://doi.org/10.28949/bilimname.345566>
- Sağlam, İsmail. "Kur'an Kursları 4-6 Yaş Din Eğitimi Projesi ve Mevcut Durum". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları-2*. ed. Mehmet Bayyigit vd. 2/2-20. Palet Yayınları, E-Kitap., 2020.
- Şimşek, Eyüp. "Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/4 (01 Ağustos 2004), 207-220.
- Tavukçuoğlu, Mustafa. "Okul Öncesi Çocuğun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2002), 51-63.
- Tosun, Cemal - Çapcıoğlu, Fatma. "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 705-720.

- Türkmen, Serkan - Bayrakdar, Nazım. "Öğretici Görüşlerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Binalarının Fiziki İmkanlar Açısından Eğitime Elverişlilik Durumu (Gaziantep İli Örneği)". *Dini Araştırmalar* 23/58 (Din Eğitimi: Prof. Dr. Beyza Bilgin Özel Sayısı) (18 Kasım 2020), 101-126. <https://doi.org/10.15745/da.790879>
- Üzümcü, Muzaffer - Çınar, Nuran. "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitsel Yeterlikleri ve Görev Yaptıkları Kurslarla İlgili Görüşleri". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (30 Haziran 2020), 7-51. <https://doi.org/10.33718/tid.712965>
- Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*. İzmir: Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yağcı, Samet. "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Çalışmaları". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 11 (30 Haziran 2020), 195-221.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 6. Basım, 1991.
- Yazıbaşı, Muhammed Ali. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)". *Dini Araştırmalar* 23/57 (15 Haziran 2020), 95-116. <https://doi.org/10.15745/da.749609>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım.
- Yıldırım, Betül. *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocuklara Din Eğitimi (Sivas İli Örneği)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.